
IZJAVI SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

ETNOLOGI, ZBRANI NA SKUPŠČINI SLOVENSKEGA DRUŠTVA 2. MARCA 1989 V LJUBLJANI, SMO, ČLOVEŠKO IN STROKOVNO PRIZADETI OB ZADNJIH DOGODKIH V JUGOSLAVIJI IN ZLASTI NA KOSOVU, SPREJELI BESEDILI NAŠIH ČLANOV MOJCE RAVNIK IN NAŠKA KRIŽNARJA ZA SPOROČILO VSEM ETNOLOGOM IN FOLKLORISTOM V JUGOSLAVIJI.

PREPRIČANI SMO, DA GLASOVA NE BOSTA OSTALA OSAMLJENA.

UPAMO, DA SE NAM JE Z IZJAVAMA POSREČIL RAZMEROMA TEŽAVEN PREMİK ETNOLOŠKE ZAVESTI IN DA OB TEM NE BOMO PREPUŠČENI NACIONALISTIČNIM STRASTEM; TAKO SVOJIM KAKOR BRALSKIM. NAŠE SPOROČILO JE NAMENJENO TEMELJITEJŠEMU PREMISLEKU EMINENTNO ETNOLOŠKIH PROBLEMOV IN PREPREČEVANJU GROBE POLITIZACIJE SOCIALNIH IN KULTUROLOŠKIH DEJSTEV.

- I. Slovenski etnologi, zbrani na današnji skupščini, ugotavljamo, da je v teh dneh, ko se v naši deželi razrašča mednacionalno sovraštvo, bolj kakor kdaj koli potrebna komunikacija preko republiških meja in v združenjih, ki nas povezujeta. Menimo, da smo v teh trenutkih brezumja intelektualci dolžni prispevati k boljši obveščenosti, razumevanju in strpnosti. Etnologi, ki svoje delo posvečamo proučevanju kulture in ki morda bolj kakor kdor koli poznamo pomen kulturne samobitnosti in nacionalne identitete, smo zato še posebej odgovorni.

Politika manipulira z množicami, ki strastno sovražijo vse, kar prihaja iz drugačnega kulturnega okolja, že zato, ker je drugačno, različno. Konflikti se odvijajo na ravni politike, a njihovi vzroki koreninijo v različnosti kultur in zgodovin. Politična različnost je izraz kulturne različnosti. Žal moramo ugotoviti, da jugoslovanska etnologija kljub obsežnosti svojih izsledkov ni prav nič prispevala k širjenju medsebojnega poznavanja in ustvarjanju kulturne strpnosti.

Razlogi za popolno neangažiranost etnologije tičijo v njej sami. Politični spopadi imajo svoje mesto na dogmatski in ideološki ravni, kjer etnologi, ki se ukvarjajo s specialnimi pojavi na mikro ravni, ne prepoznajo svoje vloge. Vendar se je danes, ko politika podpihuje sovraštvo do posamičnih narodov, ker so drugačni in se ne podredijo enotni volji, v tarči, v katero so usmerjeni bojni kriki množic, znašel prav predmet našega proučevanja: kot izvir zla sta obsojeno kulturna in politična različnost. Na pohodu so sile, ki vidijo možnost lastnega obstoja samo v uničenju drugega in ki v kulturnih razločkih ne vidijo bogastva, marveč le argument za opravičevanje nasilja.

Brezumno sovraštvo je v veliki meri nasledek manipuliranja z informacijami. Od drugod prihajajo k nam interpretacije o dogajanjih v Sloveniji, ki nimajo nobene zveze z njihovim resničnim potekom. Vsaj izobraženci in strokovnjaki, ki naj bi bili sposobni premišljati z lastno glavo, ne bi smeli slepo verjeti časopisnim natolcevanjem. Slovenci smo v tem pogledu še v posebno neugodnem položaju, saj se nad nami razburjajo tisti, ki slovenščine ne razumejo in zato sprejemajo za verodostojne informacije, temeljito prekrojene in prikrojene v raznih

uredništvi. Tako so na primer ustvarili splošno mnenje, da Slovenci nimamo razumevanja za trpljenje Srbov in Črnogorcev, ker smo odklanjali prirejanje množičnih mitingov, na katerih so govorniki sejali sovrašтво.

Spoznali smo, da je naša perspektiva samo v političnem priznanju raznovrstnosti in različnosti in v njenem legitimnem izražanju v okviru pluralističnega političnega sistema. Demokratizacija se pri nas še dobro začela ni, ko že od drugod prihajajo obtožbe, da hočemo razbiti Jugoslavijo. Kar nam pomemi upanje, drugod buri sovrašтво in vžiga bojne klice. Menimo, da naše življenje ni tako idealno urejeno, da ne bi moglo biti boljše.

Razlike med nami so prevelike, da bi lahko našli in ponudili preprost recept za vse. Po našem mnenju pa je najmanj primerna politika, ki grabi po orožju in spodbuja pohode z gesli o bratstvu in enotnosti. Veliko več možnosti vidimo v odpiranju človekove in politične svobode in v dvigu politične kulture; posameznik ali skupina z drugačnim ali nasprotnim pogledom naj ne bosta avtomatično sovražnika, temveč sogovornika v enakopravnem političnem dialogu. Temu in sožitju je namenjeno tudi naše pismo.

(Mojca Ravnik)

II. ALI JE MOGOČE STRELJATI NA STRUKTURO?

Politika in politična zgodovina jugoslovanske družbe sta zelo redko predmet etnoloških raziskav. Etnologi se srečujemo s politiko samo, kadar nastopa v vlogi širšega konteksta kulturnih pojavov, ko zaznamo njen oddaljeni, a mogočni vpliv na površju teh pojavov. Zakaj tolikokrat molčimo, čeprav se drugi znanstveniki pridno oglašajo ob vseh ključnih političnih dogodkih?

Politika povojne revolucionarne oblasti v Jugoslaviji je bila usmerjena v razbijanje tradicionalnih občestev, da bi ljudi najprej individualizirala, nato pa spet homogenizirala na razredni podlagi. Najbolj sta bili pod udarom družina in vaška skupnost. Na splošno so bile v Sloveniji tradicionalne socialne strukture najopazneje transformirane na podeželju. Nosilec industrializacije je postal kmet-proletarec. Za preoblikovanje tradicijskega načina mišljenja je bila bistvena zaposlitev mater. Čeprav so tradicijski kulturni vzorci v Sloveniji močno preoblikovani, pa proces še ni končan. V Sloveniji smo tako na primer v zadnjih letih občutljivi zlasti za poskuse ogrožanja najvišje socialne strukture – nacionalnosti, ki je doma v suvereni državi oziroma republiki.

V povojnih strukturnih spremembah so se ohranile samo tiste socialne strukture in njihove manifestacije, ki so se dobesedno skrile v novodobne socialne pojave, navadno tako, da so se vsebinsko popolnoma izpraznile, ohranile pa so golo formo. (Za zgled lahko navedem zlasti letni cikel šeg na verski podlagi.)

Boljševiški proces homogenizacije na razredni osnovi je bil delno zaustavljen ali vsaj upočasnjen z uvedbo samoupravljanja. Današnji politični pluralizem je (slovenska) varianta ponovnega socialnega združevanja, brez nevarnosti homogenizacije na razredni osnovi, ki ni več možna tudi zaradi prenehanja boljševiškega delovanja partije.

V Jugoslaviji imamo danes različne posledice »revolucioniranja« tradicijskih struktur. Tako lahko razlikujemo:

1. okolja, kjer so tradicijske strukture pretežno ohranjene,